

CZU: 341.237:341.24:314.7(45)

DISCRIMINAREA IMIGRANȚILOR MOLDOVENI PE TERITORIUL ITALIEI. CAZUL ORAȘELOR BRESCIA, MILANO ȘI ROMA

Mihail CREȚU

Universitatea de Stat din Moldova

Studiul de față survolează raza practicilor discriminatorii și situațiile de victimizare împotriva imigranților moldoveni, provocate de italieni și chiar de alte grupuri minoritare, rezidenți ai orașelor Brescia, Milano și Roma. În cadrul studiului am lucrat cu două categorii de imigranți: primul grup de imigranți și al doilea grup de imigranți. Primul grup de imigranți reprezintă persoanele care lucrează sau locuiesc pe teritoriul Italiei pentru o perioadă de până la 6 luni; al doilea grup de imigranți sunt persoanele care lucrează sau locuiesc pe teritoriul Italiei pentru o perioadă mai mare de 6 luni. Indiferent de sexul, vârsta, venitul personal și pe gospodărie, statutul social, tipul și frecvența activităților sociale în care sunt implicați, la momentul sosirii în Italia, toți imigranții au șanse egale de a fi supuși atitudinilor discriminatorii. Studiul a indicat faptul că probabilitatea de a se confrunta cu situații discriminatorii este mult mai mare la nivelul imigranților din primul grup decât al celor din al doilea grup, motivul justificator dominant fiind proveniența etnică a imigranților. Cel mai frecvent aceștia întâmpină reacții discriminatorii la momentul exercițiului muncii lor și atunci când aplică pentru un loc de muncă. În același timp, imigranții se confruntă mai rar cu atitudini discriminatorii în magazine, bănci, restaurante și în stradă. Ponderea imigranților din primul grup victime ale numeroaselor comportamente discriminatorii în situații multiple prevalează semnificativ asupra ponderii imigranților din al doilea grup.

Vârsta și frecvența activităților sociale a imigranților din primul grup sporesc șansele acestora de a fi discriminați. Fiecare dintre factorii enumerați mai sus joacă un rol determinant în creșterea probabilității comportamentelor discriminatorii împotriva imigranților din al doilea grup. În linii generale, dacă ești femeie, ești tânăr, duci un mod de viață activ sau nu ai un venit suficient de mare – ești pus în pericol de a fi discriminat.

Cuvinte-cheie: imigranți, discriminare, primul grup de imigranți, al doilea grup de imigranți, stereotipizare, etichetare, apartenență etnică, statut social.

THE DISCRIMINATION OF MOLDOVAN IMMIGRANTS IN ITALY.

THE CASE STUDIES OF THE CITIES OF BRESCIA, MILAN AND ROME

The present study builds around the discriminatory behavior and the victimization against Moldovan immigrants from Italians and other minority groups, residents of the cities of Brescia, Milan and Rome. This study works with two categories of immigrants: the first group of immigrants and the second group of immigrants. The first group of immigrants is people who work or live in Italy for the period up to 6 months; the second group of immigrants is people who work or live in Italy for more than 6 months. Regardless of gender, age, personal and household income, social status, the type and frequency of social activities Moldovan immigrants are involved in, on their arrival in Italy, all of them have equal chances of being subjected to discriminatory behavior. The study showed that the probability of experiencing discrimination is much higher for the first group of immigrants than for the second group, their ethnic origin being the dominant justifying reason for that. Most frequently Moldovan immigrants are discriminated at the workplace and when applying for a job. At the same time, immigrants are less discriminated in shops, banks, restaurants and on the streets. The share of immigrants from the first group, victims of multiple acts of discrimination within multiple situations significantly prevail over the share of immigrants from the second group.

The age and frequency of social activities of the first group of immigrants increase their chances of being discriminated against. Each of the factors listed above play a role in increasing the probability of discriminatory behavior against the second group of immigrants. Overall, if you're a woman, you're young, have an active lifestyle or don't have a high enough income – you increase your chances of being discriminated against.

Keywords: immigrants, the first group of immigrants, the second group of immigrants, stereotyping, labeling, ethnic origin, social status.

În anticiparea unei vieți mai bune ...

Comportamentul discriminatoriu reprezintă atitudinea diferită a unei persoane față de altă persoană sau grup de persoane raportată la trăsăturile fizice, sociale sau economice ale acesteia sau acestora și prin aceasta punându-i într-o situație de dezavantaj [1]. Legea interzice comportamentul discriminatoriu față de o persoană sau grup de persoane pe bază de rasă, proveniență națională sau etnică, culoare, religie, vârstă, sex, apartenență

sexuală, statut social sau familial, dizabilitatea persoanei sau o condamnare pentru care a fost achitată [2]. Aceste valori universale au intrat în vigoare în urmă cu mai mult un deceniu; totuși, conform Eurobarometrului de Opinie Publică 82, un studiu realizat de Comisia Europeană, în noiembrie 2014, mulți imigranți continuă să se confrunte cu atitudini discriminatorii injuste în cadrul numeroaselor procese sociale în care sunt implicați zi de zi [3].

Conform raportului pe dezvoltare al Organizației Națiunilor Unite, anexa Tendințele Migraționale și Trăsăturile Imigranților din Nord-Vestul Europei [4], realizat în 2011, imigranții acostează pe noile țărături cuprinși de speranțe și vise pentru o viață mai bună. Aceștia sunt de-a dreptul fascinați de numeroasele valori pe care le pot împărtăși și ei în țara primitoare, cum ar fi drepturi, libertăți, egalități, multiculturalism și societate liberă, toleranță și alte discursuri de acest gen. Este cazul în special al persoanelor ce provin din țări în curs de dezvoltare, care sunt atrase de ideea de a fi parte a unei comunități într-o țară dezvoltată și de a savura satisfacțiile unui nivel de viață mai ridicat, cu un sistem al sănătății accesibil și performant, un mediu social tolerant și primitor și cu un mediu politic stabil și responsabil. În anticiparea noii vieți, a unei mai bune, pe care imigranții cred cu desăvârșire că o merită, aceștia posedă o concepție ideală față de țara pe care în curând speră să o numească noua casă. Idealurile propagate de înalții demnitari, care se pronunță pentru anularea granițelor, sunt, totodată, încurajate de noile modele economice mondiale și, cel mai important, promovate de platformele sociale și mass media [5]. Însă, odată ajunși în țara gazdă aceștia sunt readuși la realitate și treptat încep să realizeze faptul că au ajuns pe un țărm sceptic, rigid și neprimitor. Sunt frecvente cazurile imigranților care renunță la ideea imigrării încă din primele faze ale acesteia (perioada de până la 6 luni), imediat ce contactează cu mediul neprielnic și, prin urmare, se întorc acasă. Însă, mult mai frecvente sunt cazurile imigranților care decid să înfrunte noile realități; chiar dacă acestea sunt radical diferite de concepția lor inițială, ei continuă să meargă pe ideea imigrării, mai ales că au decis să rupă orice legătură cu țara lor de origine. Cazurile mai puțin frecvente regăsesc imigranții în ipostaza emigrării spre o a treia țară, unde speră să dea de niște condiții de viață mai bune și oportunități de muncă mai numeroase [6].

În linii mari, imigranții proaspăt sosiți decid să înfrunte greutățile și să supraviețuiască în țara în care au decis să se mute inițial. Aceștia încearcă să se adapteze noului mediu și să se integreze în modul de viață local. Imigranții sunt în linii generale niște persoane ambițioase, muncitoare și pline de viață, sunt deschiși noilor concepte de viață și doresc să se asimileze cât mai rapid noii culturi, limbii vorbite și stilului de viață specific local [7].

Adaptarea la un nou mediu nu este un pas ușor de realizat. Prin urmare, orice serviciu de asistență disponibil în țara gazdă beneficiază imigranților în procesul de integrare și adaptare în noua societate. Printre factorii facilitatori în cadrul acestor procese se numără familia extinsă, prietenii și chiar concetățenii din țara de origine care au imigrat mai devreme [8].

Demersul analitic al cercetării

Această cercetare este un produs al rezultatelor empirice obținute în urma desfășurării a 60 de interviuri, realizate în perioada februarie-august 2016. Interviurile au fost realizate direct, prin telefon și prin metoda corespondenței, cu cetățeni ai Republicii Moldova care lucrează temporar sau locuiesc pe teritoriul Italiei, în orașele Brescia, Milano și Roma, unde există cele mai largi comunități moldovenești din regiune. Alegerea Italiei în calitate de studiu de caz al cercetării a fost determinată de faptul că această țară, deja de-a lungul mai multor ani, continuă să fie una dintre destinațiile preferate (după Federația Rusă) ale emigranților din Republica Moldova, ajunsă să găzduiască în 2016, oficial, cifra de aproximativ 200.000 de moldoveni [9].

Studiul de față lucrează cu două categorii de imigranți: primul grup de imigranți și al doilea grup de imigranți. Acestea au fost identificate în raport cu perioada de ședere a emigranților pe teritoriul țării de destinație și nemijlocit cu deciziile luate de către aceștia în legătură cu procesul migrațional în care sunt implicați, cum ar fi rămânerea în Italia, emigrarea spre o altă țară de destinație sau întoarcerea în Republica Moldova. Respectiv, primul grup de imigranți reprezintă persoanele care lucrează sau locuiesc pe teritoriul Italiei pentru o perioadă de până la 6 luni; al doilea grup de imigranți sunt persoanele care lucrează sau locuiesc pe teritoriul Italiei pentru o perioadă mai mare de 6 luni. În acest sens, au fost intervievați câte 30 de cetățeni ai Republicii Moldova care lucrează temporar sau locuiesc pe teritoriul Italiei și se încadrează în fiecare din aceste două categorii de emigranți. Această clasificare a facilitat procesul analitic al cercetării.

Cercetarea de față a adus lumină la capitolele răspândirea practicilor discriminatorii și a situațiilor de victimizare a imigranților moldoveni, forma și frecvența atitudinilor discriminatorii, procesele sociale în

cadru cărora sunt propagate aceste atitudini discriminatorii. Prin metoda analizei este determinat gradul de influență a trăsăturilor socioeconomice ale unei persoane în generarea atitudinilor discriminatorii împotriva acesteia. Printre altele, este acordată atenție și practicilor mijloacelor de informare în masă în calitate de factor inițiator și propagator al discriminării față de imigranți.

Emigranții moldoveni pornesc la drum cu mari speranțe și vise pentru o viață mai bună, dar toți respondenții au declarat în cadrul interviurilor că, odată ajunși la locul de destinație, s-au confruntat și se confruntă cu situații discriminatorii. Situațiile discriminatorii se manifestă sub diferite forme și loc de desfășurare, motivele justificatoare dominante fiind proveniența etnică și limba vorbită de imigranți. Scopul principal al cercetării a fost să urmărim și să identificăm multiplele experiențe discriminatorii ale imigranților, astfel încât să putem crea un model al probabilității apariției situațiilor discriminatorii provocate de caracteristicile socioeconomice și demografice ale acestora.

În prezentul studiu ne-am propus să identificăm și să analizăm atitudinile discriminatorii față de imigranți. Studiul survolează raza practicilor discriminatorii și situațiile de victimizare a imigranților moldoveni provocate de italieni și chiar de alte grupuri minoritare. Prin metoda comparației sunt înregistrate experiențele imigranților în confruntarea atitudinilor discriminatorii. În continuare, în încercarea de a obține un set de invariabile în procesul de discriminare a imigranților, sunt puse pe balanță o serie de trăsături socioeconomice specifice, pe de o parte, ale imigranților și, pe de altă parte, ale italienilor, astfel încât să putem determina gradul de influență a fiecărei din aceste trăsături în generarea atitudinilor discriminatorii.

Experiențele discriminatorii ale imigranților

În urma analizei datelor conținute în interviuri am dedus, printre altele, și faptul că probabilitatea de a se confrunta cu situații discriminatorii este mult mai mare la nivelul imigranților din primul grup decât al celor din al doilea grup. Imigranții activi social și persoanele tinere sunt mai expuși pericolului de discriminare, exprimată în varii forme, în comparație cu imigranții mai puțin activi social și persoanele în vârstă. Indiferent de sexul imigranților, venitul personal sau al familiilor acestora, numărul activităților sociale, toți imigranții proaspăt sosiți au aceleași șanse de a fi expuși atitudinilor discriminatorii din partea italienilor și chiar din partea altor grupuri minoritare.

Experiențele discriminatorii trăite de imigranți în cadrul diferitelor procese ale vieții sociale, de asemenea, acționează în calitate de bariere în calea unei integrări și adaptări mai ușoare. Rezultatele interviurilor denotă că 52 din cei 60 de imigranți participanți la studiu se confruntă cu situații discriminatorii în prima fază a procesului migrațional (traversarea graniței). Mulți sunt expuși în mod repetat situațiilor discriminatorii, care se manifestă în cadrul unor procese sociale multiple. De cele mai multe ori, proveniența etnică și limba vorbită de imigranți servesc drept motive justificatoare ale atitudinilor discriminatorii.

Imigranții moldoveni sunt niște persoane care nu ezită să-și asume riscuri, ceea ce putem deduce și din faptul că aceștia sunt dispuși să părăsească mediile sociale, economice și politice cunoscute lor, în care au trăit atâția ani, pentru a se aventura într-un nou sistem, total necunoscut lor.

Participarea familiei extinse, a prietenilor și concetățenilor din țara de origine care au imigrat mai devreme este considerată de respondenți foarte utilă în integrarea și adaptarea imigranților, în special în ceea ce ține de căutarea unei locuințe, accesul la serviciile de îngrijire a sănătății, găsirea unui loc de muncă, precum și accesarea altor servicii de imediată necesitate. Aceste rețele informale de migranți, de asemenea, protejează imigranții din primul grup de pericolele exploatarei, atragerea, expunerea și implicarea în varii activități criminale etc. și, per total, contribuie la o tranziție mai ușoară asociată demersului migrațional.

De-a lungul anilor, oficialii italieni au dezvoltat o serie de legi și programe la nivel regional și național în vederea facilitării integrării și adaptării imigranților în Italia. Predecesorul legal de agest gen este Legea nr.943/1986 [10], care a fost adoptată cu intenția de a preveni și combate imigrația ilegală, a legifera și reglementa imigrația legală și a facilita integrarea imigranților pe teritoriul Italiei. Ulterior, această lege a fost modificată și completată sistematic: în 1990 cu Legea nr.39 Mertelli [11], în 1998 cu Legea nr.40 Turco-Napolitano [12] și în 2002 cu Legea nr.189 Bossi-Fini [13], toate acestea având drept scop lupta împotriva imigrației ilegale, reglementarea statutului imigranților pe teritoriul Italiei, asigurarea permisului de ședere și protecția imigranților împotriva exploatarei și tuturor formelor de discriminare. La acest capitol, în rezultatul discuțiilor cu reprezentanții diasporei moldovenești în Italia, ținem să precizăm că aceste programe fie nu le sunt cunoscute lor sau, din diferite motive, aceștia nu le pot accesa. În schimb, imigranții recurg la alte resurse pentru a-și ușura integrarea, cu precădere – la rețelele informale de migranți.

În 1998, Guvernul Italiei a creat Fondul Național pentru Imigranți, în care erau alocați anual 40 mil. dolari americani dedicați facilitării integrării imigranților aflați pe teritoriul Italiei, asigurării accesului imigranților la serviciile sociale speciale și dezvoltării unor programe sociale de integrare care să ofere imigranților oportunitatea de a participa la piața muncii, tinerilor posibilitatea de a primi burse la instituțiile de învățământ etc. În 2006 a fost întocmit Memorandumul Ministerial cu privire la Statutul Imigranților în Italia, o versiune îmbunătățită a memorandumului din 1994 [14]. Astfel, era încurajat dialogul intercultural, diversitatea culturală, dreptul la apartenență etnică și culturală personală; tinerii erau ajutați să accedă la studii. În 2008, alegerea unui guvern de dreapta a îngreunat accesul imigranților la aceste servicii și programe. Însă, politicile de imigrare în Italia au fost recent revizuite. În 2009 a fost dezvoltat Pachetul de Asigurări dedicat imigranților, nr.94 [15], care asigură și facilitează accesul imigranților la beneficii și sprijin social în domeniul sănătății, educației etc. La 20 aprilie 2012, Guvernul Italiei a stabilit cifra de 35.000, cota anuală a imigranților cu drept de muncă pe teritoriul țării. Au fost deschise centre interculturale pe întreg teritoriul țării, care promovau multiculturalismul, pluralismul și incluziunea multiethnică, facilitau integrarea imigranților etc. La Roma a fost instituit Consiliul pentru Reprezentarea Cetățenilor Străini, în cadrul căruia 4 consilieri erau aleși de imigranți. Aceste politici au drept scop să elimine practicile discriminatorii și prejudecățile în abordarea imigranților și, în schimb, să promoveze un proces corect, în care să prevaleze trăsăturile reprezentative ale persoanelor, aptitudinile lor lingvistice și abilitățile profesionale. Conform noilor politici, potențialii imigranți din întreaga lume au oportunități legale să concureze în condiții egale pentru intrarea în Italia și apoi să aplice pentru acte și pentru membrii familiei lor. Drept consecință, numărul imigranților din țări care nu fac parte din Uniunea Europeană a început să crească.

În ultima perioadă, potrivit Organizației Internaționale pentru Migrație, ponderea imigranților ce sosesc în Italia din Republica Moldova este în creștere [16]. Acest lucru condiționează și numărul ridicat al cazurilor de discriminare a imigranților înregistrate de organele oficiale locale și naționale italienești. De apreciat este și faptul că ultimele rapoarte ale Oficiului Național pentru eliminarea discriminării rasiale în Italia [17], instituție creată în 2003, prezintă o ușoară reducere a numărului de sesizări, dat fiind că contribuțiile noilor politici pentru imigrare încep să-și lase amprenta asupra atitudinilor societății italiene față de imigranți; totodată, crește numărul imigranților moldoveni înrolați oficial în câmpul muncii și numărul de tineri înregistrați în instituțiile de învățământ din Italia.

Odată cu schimbarea modelelor de imigrare, diversitatea culturală a devenit una dintre invariabilele procesului. În prezent, populația Italiei întrunește peste 20 de etnii. Reprezentanții a 5 dintre aceste etnii au depășit borna de 300.000 de membri [18]. Aproximativ 200.000 aparțin grupului minoritar alcătuit din cetățeni ai Republicii Moldova, grup minoritar considerat vizibil din punctul de vedere al participării reprezentanților acestuia la procesele sociale comune. Italia a adoptat legile cu privire la multiculturalism pentru a încuraja implicarea deplină și participarea egală a acestor grupuri în toate aspectele societății. Multiculturalismul încurajează armonia interrasială, etnică și comuniunea interculturală într-o societate, prin promovarea și inocularea unor principii de valorificare a diversității culturale și nu prin condamnarea acesteia, asigurându-se faptul că toți cetățenii nu sunt forțați să renunțe la identitatea lor, la strămoșii lor și, în schimb, să dețină un sentiment de apartenență de rasă și etnie. Astfel, a fost recunoscută necesitatea de a spori și îmbunătăți participarea reprezentanților minorităților etnice în toate procesele sociale cotidiene din Italia, fiind încurajată o abordare mai largă în activitățile de luare a deciziilor și de alocare a resurselor.

Alte rezultate obținute în urma analizei datelor prezentate de interviuri sugerează faptul că 100% din imigranții intervievați au trăit experiența a cel puțin unei forme de discriminare la etapa când se încadrau în rândul imigranților din primul grup, în comparație cu cele 87% din imigranți care s-au confruntat cu atitudini discriminatorii la etapa când se încadrau în rândul imigranților din al doilea grup. Cu toate că atât în rândul imigranților din primul grup, cât și în rândul imigranților din al doilea grup datele sunt aparent mult asemănătoare la capitolul experienței a cel puțin unei forme de discriminare, cifrele devin semnificativ diferite când punem pe balanță experiența unei persoane care a cunoscut mai multe forme de discriminare. 95% din imigranții din primul grup au trăit experiența confruntării cu mai multe forme de discriminare, pe când, în comparație, mai puțin de 50% din imigranții din al doilea grup s-au confruntat cu aceeași situație. Per total, numărul mediu de incidente discriminatorii care au vizat imigranți moldoveni la etapa când se încadrau în rândul imigranților din primul grup este de 2,6 ori și, respectiv, de 1,6 ori la etapa când se încadrau în rândul imigranților din al doilea grup.

Comportamentul discriminatoriu față de o persoană sau grup de persoane pe bază de apartenență etnică sau culturală a acestora sau acestora (91%), urmat de statutul social al persoanei sau persoanelor respective (66%), sunt motivele dominante ce justifică atitudinile discriminatorii față de imigranții din primul grup. Printre motivele frunțase la acest capitol se mai numără și limba vorbită (60%) de imigranți. Imigranții din al doilea grup au denunțat factori precum venitul personal și pe gospodărie (35%) și, respectiv, participarea la multiple activități sociale (25%) ca fiind alte motive frecvente în splatele atitudinilor discriminatorii cu care s-au confruntat pe durata șederii lor în Italia.

Aproximativ 60% din imigranții din al doilea grup s-au confruntat cu atitudini discriminatorii ce au atenuat la proveniența lor etnică și cam în aceeași măsură au atenuat statutul lor social. Aceste cifre ne prezintă o imagine cât posibil de clară, și anume: că cele mai mari diferențe în trăirea experiențelor discriminatorii între imigranții din primul grup și imigranții din al doilea grup se referă la apartenența lor etnică sau culturală, în proporții mai mici la statutul social al acestora și într-o oarecare măsură vizează limba vorbită de aceștia.

În linii generale, în situațiile când o persoană consideră că se află în pericol imediat, aceasta apelează la autoritățile de drept locale sau naționale. În aceste condiții, orice persoană speră la un tratament egal din partea autorităților (de exemplu, în relația cu organele de poliție, justiție, educație etc.). Imigranții nu sunt o excepție. 40% din imigranții din primul grup susțin că au fost discriminați de o autoritate publică. În aceeași ordine de idei, 27% din imigranții din al doilea grup declară că au suferit același tratament. În situațiile când comportamentul discriminatoriu este încurajat și practicat de persoanele cu funcție de răspundere, oamenii treptat își pierd încrederea în sistem. Prin urmare, ei tot mai mult conștientizează situația precară a lucrurilor; respectiv, crește și riscul apariției unor conflicte cu autoritatea, prin care este condamnat sistemul.

Atunci când o persoană apelează la un serviciu (de exemplu, merge la un magazin sau la un restaurant, fie călătorește cu un taxi), ea achită pentru serviciul respectiv prețul solicitat și în mod normal se așteaptă la un tratament identic din partea furnizorului. O parte importantă a imigranților din primul grup, precum și din al doilea grup susțin că nu au primit în schimb un tratament corect din partea prestatorilor de servicii. 55% din imigranții din primul grup și 30% din imigranții din al doilea grup victime ale tratamentului discriminatoriu au declarat că s-au confruntat cu atitudini discriminatorii din partea prestatorilor de servicii. Cu puțin peste 35% din cei supuși comportamentului discriminatoriu (47% din imigranții din primul grup și 29% din imigranții din al doilea grup) au menționat că au suferit un tratament inadecvat atât din partea autorităților, cât și din partea prestatorilor de servicii.

Ponderea imigranților din primul grup este în mod considerabil mai mare (55%) în raport cu ponderea imigranților din al doilea grup (22%) la capitolul experiențe discriminatorii trăite, altele decât cele survenite în urma relației cu autoritățile sau cu prestatorii de servicii. De asemenea, cu ajutorul interviurilor am reușit să identificăm și să înregistrăm procesele sociale în care imigranții sunt implicați zi de zi și în cadrul cărora s-au confruntat cu atitudini discriminatorii din partea italienilor și chiar a altor grupuri minoritare.

În acest context, am reușit să obținem informații importante referitoare la experiențele discriminatorii trăite de ambele categorii de imigranți identificate în acest articol, raportate proceselor sociale în care sunt implicați imigranții în viața de zi cu zi. Adicional, am dedus că imigranții din ambele grupuri întâmpină reacții discriminatorii la momentul exercitării muncii lor și atunci când aplică pentru un loc de muncă sau încearcă să obțină o promovare. Mai exact, 66% din imigranții din primul grup și 24% din imigranții din al doilea grup au fost victime ale unui tratament inadecvat la locul de muncă.

În același timp, imigranții din al doilea grup s-au confruntat cu atitudini discriminatorii în magazine, bănci, restaurante, în instituțiile de învățământ sau pe durata orelor de curs în proporții mai mari decât imigranții din primul grup. Pe de altă parte, cei din urmă s-au confruntat mai frecvent cu atitudini discriminatorii la etapa trecerii graniței în Italia sau atunci când se deplasează cu mijloacele de transport public. Pe durata altor procese cotidiene, ambele grupuri de imigranți identificate în acest articol s-au ciocnit cu comportamente discriminatorii în proporții relativ egale.

Datele acestui studiu atestă cu claritate că imigranții din primul grup sunt expuși în Italia unui nivel de discriminare mai ridicat decât imigranții din al doilea grup. Mai mult, pe lângă faptul că au suferit în număr mai mare tratamentul injust din partea italienilor și chiar din partea altor grupuri minoritare, majoritatea sunt victime ale multiplelor forme de discriminare trăite de imigranți în cadrul diferitelor procese ale vieții sociale. Pentru a obține o imagine completă a acțiunilor discriminatorii față de imigranți ce au avut loc în Italia, în sensul identificării și denunțării făptuitorilor și victimelor, locului și frecvenței desfășurării acțiunilor discrimi-

natorii, formelor acestora etc., ambele grupuri de imigranți identificate și analizate în studiul de față și care au participat la interviuri au fost selectate pe bază de: sex, vârstă, venit personal și pe gospodărie, statut social, fiind luate în considerare tipul și frecvența activităților sociale în care sunt implicați.

Răspunsurile respondenților sugerează că toate aceste variabile, în cazul imigranților din primul grup, influențează semnificativ asupra experiențelor discriminatorii trăite de aceștia. Imigranții mai tineri (sub 45 de ani) sunt categoria mai expusă atitudinilor discriminatorii decât imigranții mai în vârstă (peste 45 de ani). Imigranții care duc un mod de viață activ și sunt implicați în activități sociale frecvente și multiple riscă să fie supuși comportamentelor discriminatorii mai frecvent decât imigranții cu o implicare mai redusă. Indiferent de sexul, vârsta, venitul personal și pe gospodărie, statutul social, tipul și frecvența activităților sociale în care sunt implicați, la momentul sosirii în Italia toți imigranții din primul grup au șanse egale de a fi supuși atitudinilor discriminatorii; cu toate acestea, vârsta și frecvența activităților sociale ale imigranților sporește pericolul de a fi discriminați.

În ceea ce privește imigranții din al doilea grup, femeile sunt mai expuse tratamentului discriminatoriu decât bărbații, precum sunt și persoanele mai tinere în raport cu persoanele mai în vârstă. Imigranții din al doilea grup care încasează un venit de 300 de euro sau mai puțin riscă mai mult de a fi expuși unui tratament discriminatoriu decât persoanele cu un venit lunar de 1000 de euro sau mai mult. Persoanele care aleg să învețe limba italiană și să o utilizeze pe durata proceselor sociale în care sunt implicate zi de zi au șanse mai bune să evite atitudinile discriminatorii decât acele persoane care în aceste situații utilizează alte limbi decât limba italiană. Ținem să accentuăm că în anul 1990 Guvernul Italiei a stabilit ca obligatorie învățarea limbii italiene de către toți imigranții ajunși în țară. Ca și în cazul imigranților din primul grup, imigranții din al doilea grup cu un mod de viață activ și care sunt implicați în activități sociale frecvente și multiple riscă să fie supuși mai des comportamentelor discriminatorii decât imigranții cu o implicare mai redusă. Tipul și frecvența activităților sociale în care sunt implicați imigranții la fel influențează cantitatea experiențelor discriminatorii trăite de aceștia. În alți termeni, cu cât mai mult o persoană alege să participe în activități sociale multiple și diverse, cu atât mai mult aceasta își sporește riscul de a se confrunta cu atitudini discriminatorii din partea italienilor și chiar din partea altor grupuri minoritare.

Analizele succesive ale informațiilor prezentate de interviuri, de asemenea, ne-a sugerat că în rândul imigranților din al doilea grup persoanele cu un mod de viață activ și care sunt implicate în activități sociale frecvente riscă dublu sau chiar mai mult de a se confrunta cu atitudini discriminatorii, în comparație cu imigranții cu o implicare mai redusă.

Să reflectăm acum puțin asupra istoricului tratării tematicii imigrației de către mijloacele de informare în masă, nu din alt motiv decât să denunțăm practicile mass-media de a conferi o imagine negativă grupurilor minoritare, în special celor care au încercat și încearcă să se facă auziți. Media etichetează și creează stereotipuri despre imigranți, considerându-i nucleul problemelor sociale și economice, care seacă resursele financiare ale țării, prin faptul că atentează la locurile de muncă ale italienilor și solicită beneficii. Beneficiind de ospitalitatea țării gazdă, se presupune că imigranții sunt implicați în activități ilegale, fiind considerați o amenințare la modul de viață italian. Atunci când mijloacele de informare în masă se angajează să creeze o imagine negativă unui anumit grup de oameni, nu poate fi surprinzător faptul ca acești oameni, mai târziu, în cadrul multiplelor procese ale vieții sociale în care sunt implicați, să experimenteze un nivel mai ridicat de discriminare în raport cu alți oameni sau alte grupuri specifice de oameni.

În acest context, alte rezultate reprezentative obținute în urma analizei răspunsurilor respondenților arată că mai mult de jumătate din aceștia, mai exact – 66% din respondenți, experimentează un nivel sporit de discriminare în timpul exercitării muncii lor și atunci când aplică pentru un loc de muncă sau încearcă să obțină o promovare. În Italia, certificatele aprobatorii și experiența profesională obținută peste hotarele țării nu se bucură de o credibilitate conform meritelor stipulate de acestea, ceea ce reprezintă un obstacol important în procesul de angajare a imigranților în câmpul muncii. În plus, atunci când le sunt puse la îndoială calitățile și capacitățile profesionale, imigranții întâmpină greutăți în procesul de recalificare pe teritoriul Italiei. Un alt obstacol denunțat de imigranți atunci când aplică pentru un loc de muncă sau încearcă să obțină o promovare este tratamentul preferențial în favoarea forței de muncă italiene.

24% din imigranții din al doilea grup au răspuns că au fost tratați în mod discriminatoriu la locurile lor de muncă. Precum am menționat mai sus, imigranții activi social sunt cei mai expuși comportamentului discriminatoriu. Alte date conexe sugerează existența unui fenomen invers, și anume: că italienii se simt discriminați din cauza politicilor de egalitate susținute de Guvernul Italiei. Italienii simt că aceste politici îi

defavorizează pe piața forței de muncă. Același Eurobarometru de Opinie Publică 82 [19] a stabilit că 75% din italieni au o opinie negativă despre imigranții sosiți din afara țărilor membre ale Uniunii Europene. Doar 3% din italieni au o poziție foarte pozitivă față de această categorie de imigranți, pe când 33% și-au exprimat poziția foarte negativă față de imigranții sosiți din afara țărilor membre ale Uniunii Europene. Anunțurile de angajare la muncă care susțin accentuat faptul că respectă dreptul fiecărei persoane, dacă corespunde calificărilor solicitate de angajator, să pretindă la un anumit post, indiferent de sexul, vârsta, limba vorbită sau statutul social al acesteia, sunt percepute ca fiind în detrimentul italienilor.

Alte situații denunțate de respondenți cu risc mărit pentru imigranți de a fi expuși unui tratament discriminatoriu sunt atunci când aceștia își fac cumpărăturile la magazine, când doresc să ia niște împrumuturi de la bănci, când doresc să rezerve o masă sau să petreacă timpul la restaurante și atunci când se deplasează pe străzi. Atât imigranții din primul grup, cât și imigranții din al doilea grup s-au confruntat cel puțin o dată cu atitudini discriminatorii în toate situațiile enunțate mai sus. Un număr mult mai mare de imigranți din primul grup (50%) s-au găsit discriminați la momentul traversării repetate a graniței Italiei în comparație cu experiențele mai moderate (15%) ale imigranților din al doilea grup. Atitudinile discriminatorii la acest nivel sunt asociate provenienței lor etnice și limbii vorbite de ei. Aceste stereotipuri au devenit atât de adânc consolidate în societatea și gândirea italiană, încât alți imigranți cu aceleași origini, care continuă să sosească în această țară, sunt întâmpinați cu scepticism și precauție.

În încheiere

Concluziile finale ale analizei răspunsurilor participanților la interviuri denotă că, indiferent de sexul imigranților, venitul personal sau al familiilor acestora, numărul activităților sociale, majoritatea imigranților proaspăt sosiți în Italia pot fi expuși acelorași atitudini discriminatorii din partea italienilor și chiar din partea altor grupuri minoritare. Factori precum vârsta și statutul social al imigranților influențează frecvența atitudinilor discriminatorii cu care se confruntă aceștia. Pe de altă parte, în linii generale, imigranții din al doilea grup sunt mai puțin discriminați decât imigranții din primul grup. Cu toate acestea, în anumite situații, imigranții din al doilea grup se confruntă cu un nivel mai mare de discriminare. Femeile din grupul imigranților din al doilea grup sunt discriminate în mod constant, ceea ce nu e și cazul bărbaților, indiferent de grupul de imigranți identificat în acest articol, din care fac parte. Femeile sunt discriminate în mod continuu în cadrul multiplelor procese sociale în care sunt implicate zilnic.

Totodată, femeile sunt mai prost remunerate decât bărbații pentru aceleași munci, cu toate că au aceleași abilități și dețin aceleași calificări profesionale. Imigranții din al doilea grup, în raport cu cei din primul grup se confruntă cu un nivel mai scăzut de discriminare. În acest sens a influențat perioada de asimilare, în timpul căreia imigranții au avut timp să se adapteze modului de viață italian, să obțină referințe și o oarecare experiență profesională pe teritoriul Italiei, să învețe limba italiană, să cunoască aspecte ale culturii locale și chiar să deprindă un accent specific italian. Cu toate că imigranții din al doilea grup se bucură de aceste scutiri, ei continuă să fie discriminați pe baza apartenenței lor etnice.

Persoanele imigrante tinere sunt mai expuse pericolului de discriminare în comparație cu persoanele în vârstă. Printre altele, această stare de lucruri poate fi condiționată de faptul că tinerii sunt mai activi social decât vârstnicii, fiind implicați zilnic în diverse și multiple evenimente: fie în domeniul educației, în procesul de angajare în câmpul muncii, în activități recreative sportive sau în alte activități sociale comune. Totodată, e de menționat și faptul că tinerii sunt mai ambițioși decât vârstnicii și își reclamă respectarea drepturilor lor într-o manieră mult mai curajoasă. Tinerii au un nivel de toleranță mai scăzut la atacurile împotriva lor, neacceptând să fie discriminați. Astfel, tinerii devin mai vocali, în încercarea de a denunța și critica tratamentul injust aplicat lor, ceea ce vârstnicii o fac cu glas mai slab. La rândul lor, cei din urmă sunt mai toleranți, obediți, nu se implică activ în cele mai importante evenimente sociale ale comunității din care fac parte și ezită să denunțe comportamentul discriminatoriu la care sunt expuși.

Imigranții care încasează un venit mai mic riscă mai mult să fie expuși tratamentului discriminatoriu decât persoanele cu un venit mai mare. Persoanele cu un venit mic și care, condiționat sau necondiționat, aplică pentru diverse forme de asistență socială sunt adesea percepute ca fiind leneșe, lipsite de dorința de a munci și, la general, lipsite de motivație, nu doresc să învețe limba italiană, obișnuiesc să facă abuz de alcool. Lipsa unor trăsături sociale și culturale general acceptate le poziționează pe acestea să se confrunte cu un tratament discriminatoriu la momentul angajării în muncă și, prin urmare, rămân izolate în sărăcie și neputință.

Imigranții din primul grup, precum și imigranții activi social din cadrul ambelor grupuri de imigranți identificate în acest articol nu sunt apreciați în egală măsură în comparație cu imigranții din al doilea grup la capitolul calificării profesionale și educație. Imigranții din al doilea grup care învață limba italiană și o utilizează în cadrul proceselor sociale în care sunt implicați zi de zi au șanse mai bune să evite tratamentul discriminatoriu decât persoanele care utilizează în aceste situații alte limbi decât limba italiană. Pe lângă aceasta, la aplicarea pentru majoritatea muncilor angajatorul solicită cunoștințe bilingve, cunoașterea limbii italiene (cel puțin la nivel de comunicare) fiind obligatorie. În această ordine de idei, anume motivele enunțate mai sus sunt acelea ce deviază din atitudinile discriminatorii în direcția imigranților din primul grup, precum și a imigranților activi social din cadrul ambelor grupuri de imigranți.

Ducerea unui mod de viață activ și implicarea în activități sociale frecvente și multiple produce o expunere mai mare a imigranților la discriminare, aceștia manifestându-și valorile sociale și culturale într-o manieră mult mai deschisă. Probabilitatea de a întâmpina atitudini discriminatorii este proporțională nivelului de expunere socială: cu cât mai mare este expunerea, cu atât mai mare este riscul de a fi discriminat.

Efectele etichetării și stereotipizării pot fi sesizate atunci când etichetele și stereotipurile țin să accentueze (promoveze) calitățile și trăsăturile negative ale unei persoane sau grup de persoane, fapt ce crește încărcătura psihologică a acestora și le reduce capacitatea de efort, afectează negativ prestața lor în cadrul proceselor sociale în care sunt implicate zi de zi.

Obținerea succesului în țara gazdă poziționează imigranții într-o poziție favorabilă să reziste amenințărilor din partea atitudinilor discriminatorii, stereotipurilor și etichetărilor, dat fiind faptul că devin mult mai independenți. Cu toate acestea, atitudinile discriminatorii, stereotipurile și etichetările constant afectează performanțele lor.

Identitatea imigranților este un produs al atitudinilor și percepțiilor membrilor altor grupuri de oameni. Această cercetare, la nivelul grupurilor de imigranți identificate în acest articol, susține faptul că rețelele sociale formate de imigranții din primul grup creează un teren mai favorabil imigranților din al doilea grup, prin încadrarea acestora în piața de muncă locală, prin adaptarea la noul mediu și asimilarea modului de viață italian. Imigranții din primul grup însuflă imigranților din al doilea grup comportamente sociale puternice și un sentiment nou de apartenență culturală, etnică, socială.

Referințe:

1. *Discriminarea și Strategii Antidiscriminatorii*, proiectul *Dezvoltarea programelor de studii universitare și extinderea oportunităților de dezvoltare pentru studenți și piața muncii*. Fondul Social European, Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, 2013.
http://dpus.usv.ro/docs/A6/A6.4_continut_discriminarea_si_strategii_antidiscriminatorii-final.pdf
2. Carta Uniunii Europene privind Drepturile Fundamentale. Art.21 Nediscriminare: „Se interzice discriminarea de orice fel, bazată pe motive precum sexul, rasa, culoarea, originea etnică sau socială, caracteristicile genetice, limba sau ... orientarea sexuală”. Comisia Europeană, Parlamentul European, Consiliul Uniunii Europene, 2000.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0389:0403:ro:PDF>
3. Opinia Publică în Uniunea Europeană. Eurobarometrul 82 *Subiecte Prioritare, Migrația*. Direcția Generală Comunicare, Comisia Europeană, 2014. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_first_en.pdf
4. *Tendințele Migraționale și Trăsăturile Imigranților din Nord-Vestul Europei*, proiectul *Strengthening national capacities to deal with international migration: maximizing development benefits and minimizing negative impacts*, Organizația Națiunilor Unite, 2011.
http://www.cepal.org/celade/noticias/documentosdetrabajo/7/44527/DDR_3_DeValk.pdf
5. Ktistakis Y. *Protecting Migrants Under the European Convention on Human Rights and the European Social Charter*. Consiliul Europei, 2013. http://www.coe.int/t/democracy/migration/Source/migration/ProtectingMigrantsECHR_ESCWeb.pdf
6. WANNER, P. *Tendințele migraționale în Europa*, Consiliul Europei, 2002. http://www2.unine.ch/repository/default/content/sites/sfm/files/shared/pub/o/o_09.pdf
7. *Caracteristicile sociodemografice ale populației migrante. Indicatorii de integrare a imigranților*. Uniunea Europeană, 2015.
<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/8115051ec005.pdf?expires=1477993122&id=id&accname=guest&checksum=4C30BE1F7D206AFC4336F85610366BBC>
8. IRAVANI, M.R. Immigration: Problems and Prospects. În: *Revista Internațională de Business și Științe Sociale*, 2011, vol.2, nr.15. http://ijbssnet.com/journals/Vol_2_No_15_August_2011/34.pdf
9. *Emigranți după țara de destinație, sexe și grupe de vârstă pentru anii 2001-2015*. Biroul Național de Statistică. <http://www.statistica.md/category.php?l=ro&idc=103&>

10. Legea Italiei nr.943 din 1986 cu privire la Reglementarea plasamentului și tratamentului față de imigranți, a muncitorilor extra-comunitari și a luptei împotriva imigrării ilegale. <http://www.refworld.org/docid/3ae6b4ee20.html>
11. Legea Italiei nr.39 din 1990 cu privire la Reglementarea acordării azilului politic, a intrării și șederii cetățenilor din țări non-membre ale Uniunii Europene și legalizarea cetățenilor din țări non-membre ale Uniunii Europene deja aflați pe teritoriul Italiei.
12. Legea Italiei nr.40 din 1998 cu privire la Stabilirea normelor de reglementare a imigrației și a statutului cetățenilor străini aflați pe teritoriul Italiei. <http://www.refworld.org/docid/3fd9cc5e4.html>
13. Legea Italiei nr.189 din 2002 cu privire la modificarea și completarea Legii Italiei nr.39 din 1990.
14. *Educația interculturală în Italia. Politici și tendințe culturale în Europa*. Consiliul Europei, 2016. <http://www.culturalpolicies.net/web/italy.php?aid=833>
15. *Trecerea în revistă a Legii Italiei nr.94 din 1990* (denumită și Pachetul de Asigurări 94), proiectul *Noile tendințe ale politicilor cu privire la imigrare în Italia: admiterea, incriminarea și noile cerințe de integrare*. Institutul Universitar European, 2010. <http://www.eui.eu/Documents/RSCAS/Research/MWG/201011/10-13-Hermanin.pdf>
16. *Tendințele migraționale ale cetățenilor Republicii Moldova*. World Migration Report, Organizația Internațională pentru Migrație, 2015. http://publications.iom.int/system/files/wmr2015_en.pdf
17. Oficiul Național pentru eliminarea discriminării rasiale în Italia. <http://www.unar.it/unar/portal/?lang=it>
18. *Imigranți pe teritoriul Italiei după țări*. Institutul Național de Statistică în Italia. <http://www.istat.it/en/>
19. *Opinia publică în Uniunea Europeană. Eurobarometrul 82 Italia. Raport pe țară*. Direcția Generală Comunicare, Comisia Europeană, 2014. http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb82/eb82_fact_it_en.pdf

Prezentat la 01.09.2016